

SOVON NIEUWSBRIEF DISTRICT 16: OOST-BRABANT.

Wil Beeren

Budel, 25 januari 1995

Inleiding: 1995 een nieuw jaar, een (op)nieuw begin?

Wordt 1995 het keerpunt in het SOVON-vogelgebeuren in district 16? Met deze vraag wil ik deze nieuwsbrief openen. Een brandende vraag, want het loopt nog steeds niet lekker in district 16, Oost-Brabant. We beschikken weliswaar over een groot potentieel aan prima vogelaars, leuke gebieden en een enthousiaste DC (!) maar het wil maar niet lukken. Is Brabant inventarisatieziek, vinden ze het wel mooi geweest en/of bestaat mijn district alleen maar uit vogelaars die individueel bezig willen zijn? Vogelaars, die het overigens prachtig vinden om te tellen, zelf zaken te onderzoeken en de gebieden afstropen op het voorkomen van soorten, maar die zich helaas niet de moeite troosten om ook vogelend Nederland te laten zien hoe leuk het hier kan zijn, ondanks mais en varkens! Is Brabant het SOVON-geleuter zat? Is er iets mis met de DC? Is het allemaal te complex? Heb je vragen, heb je problemen, is er een drempel o.i.d.? Zo ja, laat eens wat van je horen, zodat we samen op zoek gaan naar een oplossing.

In deze nieuwsbrief, naast aandacht voor bovenstaande problematiek, aandacht voor het BSP-broedvogels 1994; resultaten wat betreft de kolonievogels, zeldzame en schaarse vogels. Verder de plannen voor 1995. In maart start we weer met het broedvogelonderzoek. Wie doet er mee?

Verder staan we uitgebreid stil bij vijf jaar BSP-niet broedvogels; door middel van voorkomen en verspreiding van enkele soorten.

Bij deze wil ik alle waarnemers bedanken die wel gegevens hebben verzameld, t.b.v. SOVON, over het voorkomen van vogels in district 16. Ga zo door, zonder jullie zou er helemaal niets hebben bestaan!

BSP-Broedvogels 1994

De BSP-broedvogel doelstelling voor 1994 luidde: probeer alle kolonievogels en minimaal alle zeldzame vogels districtsdekkend te tellen én

probeer zoveel mogelijk kwartblokken te onderzoeken op alle zeldzame en schaarse soorten. Een prima doelstelling, maar wat is hiervan in 1994 terechtgekomen?

Kolonievogels

Wat betreft de kolonievogels hebben we de doelstelling aardig benaderd. De meeste kolonies zijn geteld, figuur 1 geeft een overzicht van de verspreiding van de vier meest voorkomende kolonievogels in Oost-brabant. Bij deze het verzoek de kaartjes te controleren/corrigeren c.q. aanvullen daar waar nodig.

Blauwe Reiger: De Blauwe Reiger heeft in Oost-Brabant zeven kolonies, verspreid liggend over het district. In totaal werden 346 nesten geteld. De grootste kolonie blijft de Maurik te Vught met 214 in 1994. In 1993 waren dit er ook 214, in 1992 201 nesten.

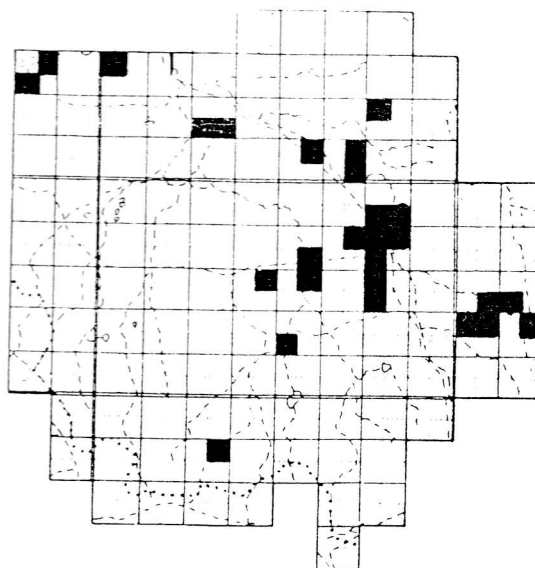
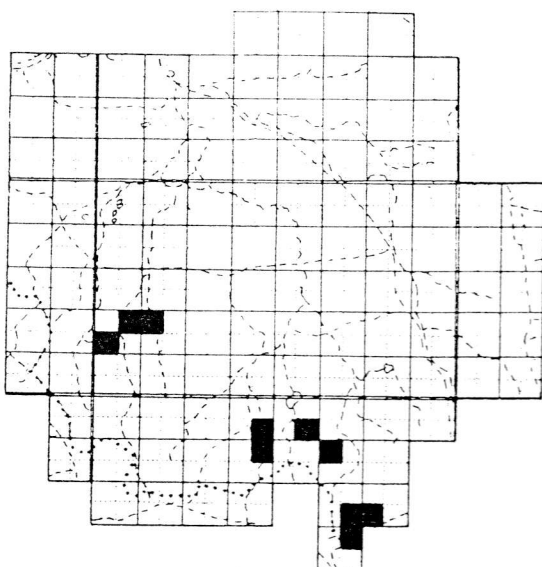
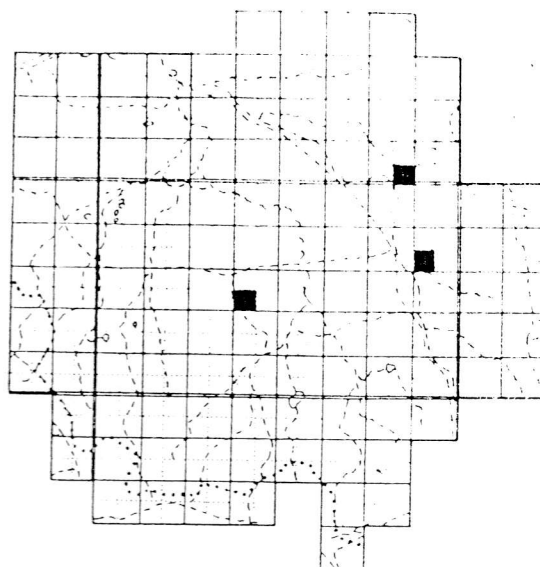
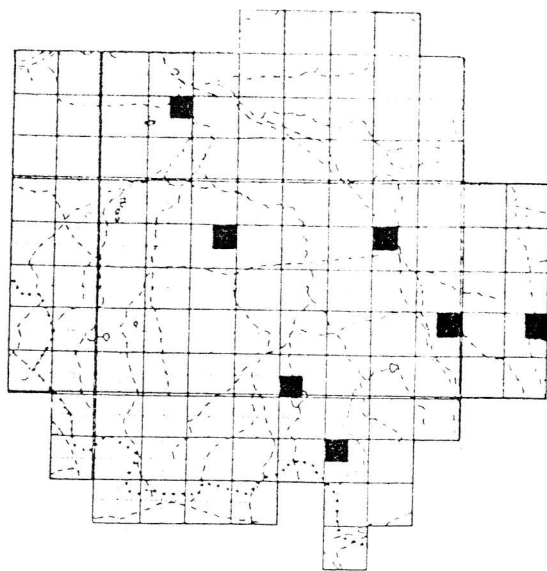
Kokmeeuw: De Kokmeeuw is in 10 kwartblokken broedend vertegenwoordigd. In totaal gaat het om 10946 nesten. Het tellen van deze soort blijft een lastige bezigheid. Veelal moet worden volstaan met een aantalsschatting.

Oeverzwaluw: Deze soort werd slechts in drie kwartblokken aangetroffen, opvallend is dat het hierbij om twee meldingen gaat van 'kunstwandden'. In totaal zijn 160 paren vastgesteld. Op slechts één lokatie is er dus sprake van een natuurlijk karakter.

Roek: Een kolonievogel met het grootst aantal bezette kwartblokken is de Roek. In totaal werden 2470 nesten geteld in 30 kwartblokken. De grootste kolonie (406 nesten) werd vastgesteld in blok 52-31/4.

Naast bovengenoemde soorten zijn natuurlijk ook aangetroffen: Zwarte Stern (17 paar), Zilvermeeuw (5 paar), Stormmeeuw (9 paar), Vissdiefje (3 paar) en Zwartkopmeeuw (3 paar).

Figuur 1: Verspreidingsoverzicht van de meest voorkomende kolonievogels in Oost-Brabant:
(A) Blauwe Reiger, (B) Oeverwaluw,
(C) Kokmeeuw en (D) Roek.

Zeldzame en schaarse soorten in 1994

Schrikbarend is kaart 1. Hierin wordt een overzicht gegeven van kwartblokken die in 1994 op zeldzame en schaarse soorten zijn onderzocht, conform het SOVON-monitoringprogramma! In totaal zijn uit tien kwartblokken gegevens ontvangen, dit komt overeen met 2,5 % van het totale district. Daarbij komt dat vier van de

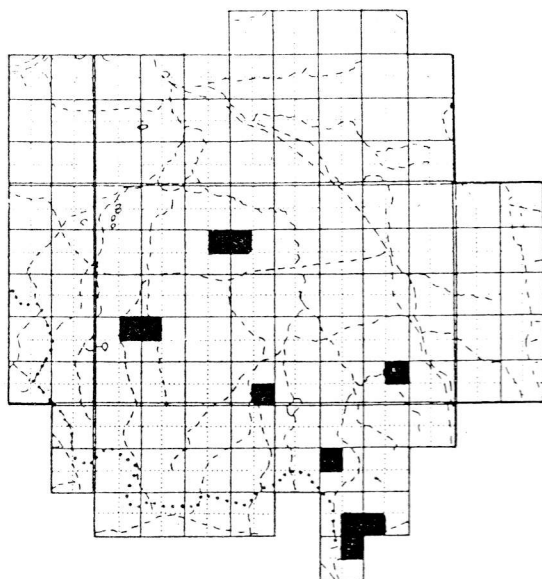
tien blokken door de DC zelf worden geïnventariseerd.

Een toelichting is overbodig.....!

SOVON-verspreidingsonderzoek 1994

Alle waarnemingen van broedvogels die niet aan de SOVON-monitoring criteria voldoen d.i. niet alle verplichte soorten onderzocht, losse mel

Kaart 1: Overzicht van kwartblokken die conform het SOVON-monitoringprogramma zijn geïnventariseerd op zeldzame en schaarse broedvogels in District 16.

dingen en dergelijke, worden automatisch in het SOVON verspreidingsonderzoek opgenomen. Deze gegevens worden niet gebruikt t.b.v. trendberekeningen, maar zullen t.z.t. als aanvullende gegevens worden verwerkt. Op dit moment hebben ze, hoe vreemd het ook klinkt, nauwelijks waarde voor SOVON! De DC zal dit onderzoek binnen zijn district dus niet promoten.

BSP-Broedvogels 1995

De doelstelling blijft onveranderd, de actie van de DC wordt echter 'agressiever'. Er zijn vele leuke blokken in Oost-Brabant die op zeldzame en schaarse soorten kunnen worden geïnventariseerd, denk hierbij bijvoorbeeld aan de heidevelden en moerasgebieden. Een lijst met leuke blokken is als bijlage toegevoegd, intekenen is mogelijk! Deelname aan het project houdt automatisch in dat volgens de SOVON-criteria (d.i. aantal soorten en inventarisatiewijze) moet worden gewerkt. Neem bij vragen contact op met de DC. Indien de respons laag is, volgt een telefonische ronde om gebieden geteld te krijgen. Op=Op! De 'planning' moet voor 1 maart 1995 rond zijn. Het inventarisatieseizoen moet dan beginnen. Daarnaast is het natuurlijk mogelijk zelf een kwartblok te kiezen, er zijn er nog voldoende over.

BSP Niet-broedvogels (BSP-nb) 1989-1994

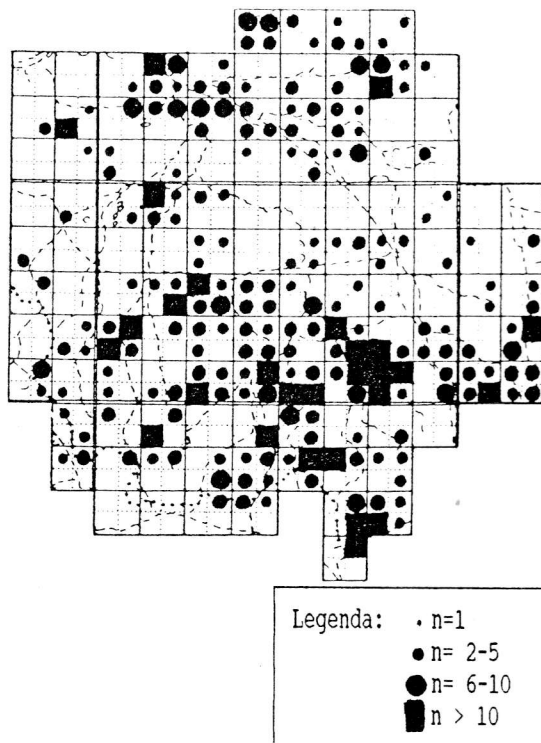
Het is inmiddels vijf jaar geleden dat het BSP-nb van start is gegaan. We kunnen bijna spreken van een vliegende start (zie tabel 1). Op dit moment hebben we uit ongeveer de helft van het aantal kwartblokken gegevens ontvangen, kaart 2. We zien dat met name in de Kempen, de Peel en ter hoogte van de lijn 's Hertogenbosch-Uden vele waarnemingen zijn binnengekomen. Het betreft in totaal 55 soorten van de 62 BSP-nb soorten, er zijn meer dan 2000 waarnemingen ingevoerd aangaande 8601 vogels!

Tot en met 1993 kunnen we spreken van een actieve deelname aan dit project, met als topjaar 1991. Een jaar met het meeste aantal dagen waarop waarnemingen zijn doorgegeven, de meeste soorten zijn aangetroffen in een groot aantal kwartblokken en een enorm aantal vogels! Tabel 1 leert ons echter ook dat het aantal soorten afneemt, er in minder kwartblokken waarnemingen worden doorgegeven en het aantal waarneemdagen in 1994 t.o.v 1991 is gehalveerd. Naar het hoe en waarom kunnen we alleen maar gissen: Komen er minder soorten voor in Oost-Brabant, het agrarische gebied bestaat immers voornamelijk uit mais en varkens en de aanslag op natuurgebieden wordt steeds groter waardoor het voor veel soorten niet meer interessant is om in Oost-Brabant te vertoeven. Of zitten er nog veel waarnemingen in de diverse logboeken in het district? Ik hoop echter dat deze nieuwsbrief een nieuwe impuls geeft aan vogelend Brabant. De waarnemingen zijn immers te leuk om achter te houden.

Tabel 1: Overzicht van gegevens m.b.t. het BSP niet-broedvogels, periode 1989-1994

Jaar	Aantal		Kwartblokken	Vogels
	Dagen	Soorten		
1989	160	36	75	2302
1990	179	36	102	1081
1991	218	39	132	3467
1992	162	32	93	575
1993	166	26	68	465
1994	104	18	42	711
Totaal	989	55	246	8601

Kaart 2: Overzicht van de verspreiding van waarnemingen binnen het BSP-nb, periode 1989-1994.

BSP-nb 1989-1994: de soorten

Ondanks deze wat negatieve ontwikkeling is er natuurlijk veel leuks te melden wat betreft het BSP-nb, het gaat immers om leuke soorten. Tabel 2 geeft een overzicht van de 55 BSP-nb soorten die in de periode 1989-1994 in Oost-Brabant zijn waargenomen verdeeld over zes aantalsklassen. De tabel verdient enige toelichting. Een soort in klasse 5 is per definitie niet talrijker dan een soort uit klasse 3. De Notenkraaker uit klasse 3 werd in 1990 en 1991 op

vier dagen waargenomen in verschillende kwartblokken; één waarneming betrof zelfs 5 ex.. (Totaal 8 ex.). De Steltkluut uit klasse 5 blijkt in sommige jaren een echte pleisteraar. In 1989 werden de 3 ex. die op de Strabrechtse Heide aanwezig waren in de periode tussen 10.05 en 02.07 op 33 dagen gemeld! In deze periode bleken niet steeds alle vogels aanwezig. In 1991 werd in mei slechts één ex op dezelfde locatie gemeld. In 1992 waren het weer 2 ex. die in de periode 15.05-28.05 op Strabrecht aanwezig waren, deze werden 8 keer gemeld. In werkelijkheid gaat het om slecht 6 ex. die gedurende korte of langere tijd aanwezig zijn. Toch komt de Steltkluut, vanwege de vele meldingen in klasse 5: 26-100 ex.

Andere voorbeelden zijn de Roodkopklauwier en de Morinelplevier uit klasse 2. Beide soorten zijn twee keer gemeld. Het gaat hier echter om een 'dubbele' waarneming omdat het hetzelfde ex. is, welke op twee achtereenvolgende dagen is waargenomen. De Witwangstern is daarentegen een waarneming van twee ex. op één dag etc. etc. etc.. Het is dus niet zinvol conclusies te verbinden aan het voorkomen in een klasse. Een uitzondering vormt klasse 6. Hierbij gaat het vaak om de wat 'algemenere' soorten binnen het BSP-nb, welke regelmatig worden waargenomen in verschillende kwartblokken, al dan niet in groepsverband, en zodoende tot de top 7 horen van meest waargenomen soorten in Oost-Brabant; ee IJsvogel, Klapekster, Kraanvogel, Ooievaar, Roodpootvalk, Visarend en Zwartkopmeeuw. In bijlage 1-7 worden de gegevens van de top-7 soorten gepresenteerd in kaart en grafiekvorm. Bij het bespreken van de soorten wordt verwezen naar de bijlagen.

Tabel 2: Overzicht van BSP-nb waarnemingen over de periode 1989-1994. Weergegeven is het aantal vogels wat op dit moment in het BSP-archief aanwezig is, verdeeld over zes aantalsklassen. Dubbele waarnemingen (d.i. een waarneming van een individu of groep individuen op één dag in één kwartblok) zijn zoveel mogelijk verwijderd.

N.B. De bijlagen zijn niet opgenomen!
(Redactie)

Overzicht van BSP-nb waarnemingen per aantalsklasse, district 16; Oost-Brabant periode 1989-1994					
Klasse 1: 1 ex.	Klasse 2: 2-5 ex.	Klasse 3: 6-10 ex.	Klasse 4: 11-25 ex.	Klasse 5: 26-100 ex.	Klasse 6: > 100 ex.
Grote Burgemeester Grote Pieper Kleine Vliegenvanger Roodhalsfuut Steppenkievit Strandplevier Waterspreeuw Zwarte Zeearend	Draaihals Dwergmeeuw Gauwe Klauwier Kleine Zilverreiger Kwak Morinelplevier Roodkeelpieper Roodkopklauwier Witbandkruisbek Witwangstern Zeearend	Gauwe Franjepoot Hop Krooneend Notenkraaker Raaf Rouwkwikstaart Sneeuwgors Witvleugels tern	Europese Kanarie Geelpootmeeuw Gauwe Kiekendief IJsgors Ortolaan Pestvogel Roodhalsgans Temmincks Strandloper Velduil Witoogeend	Casarca Duinpieper Grote Kruisbek Grote Zilverreiger Rode Wouw Slechtvalk Smelleken Steltkluut Strandleeuwerik Zwarte Ooievaar Zwarte Wouw	IJsvogel Klapekster Kraanvogel Ooievaar Roodpootvalk Visarend Zwartkopmeeuw

de Blauwe Klauwier 21 no 2, 1990

IJsvogel (bijlage 1)

De IJsvogel is een veel voorkomende en opvallende verschijning in beken in Oost-Brabant. Met name in het stroomgebied van de Dommel met zijn zijbeken in de Kempen en hogerop bij 's Hertogenbosch (inclusief Zuid-Willemsvaart/Leigraaf) wordt de soort veel aangetroffen. IJsvogels worden buiten het broedseizoen veelal solitair aangetroffen, het aantal waarnemingen fluctueert jaarlijks tussen de 20 en de 60. Uitschieter is 1991, een jaar waarin ruim 100 vogels werden doorgegeven. Deze uitschieter komt ook tot uitdrukking in het aantal kwartblokken waarin de soort is gemeld. In de periode 1989-1994 werden ze in respectievelijk 21, 44, 29, 17, 22 en 11 kwartblokken aangetroffen. Het gaat, na de terugval in de jaren 1991-1993 weer beter met de soort, wellicht dat het komende jaar wederom hoge aantallen worden bereikt. De maanden met de meeste kans op IJsvogels zijn oktober en november; de aanwas van het broedseizoen zwerft rond en is mogelijk verantwoordelijk voor dit verschijnsel. Of de waarnemingen in het broedseizoen, periode april, mei en juni ook daadwerkelijk niet-broeders zijn is niet te achterhalen. Dit blijft echter een aandachtspunt: waarnemingen aan broedvogels behoren binnen een ander SOVON-project.

Klapekster (bijlage 2)

Het verspreidingskaartje van de Klapekster is een prima weerspiegeling van de nog resterende heideterreinen in Oost-Brabant. Het aantal waarnemingen per heideterrein varieert echter. Jaarlijks worden 75-125 waarnemingen van Klapeksters doorgegeven. In werkelijkheid gaat het om 15-26 exemplaren die de winter in Oost-Brabant doorbrengen. Tabel 3 geeft een overzicht van het aantal overwinterende Klapeksters op de diverse heidevelden. De eerste Klapeksters arriveren in september al in Brabant, de hoofdmoot echter in oktober en november. Er is een duidelijke doortrekpiek waar te nemen in maart. In mei zijn alle Klapeksters verdwenen. Er is één juniwaarneming.

Kraanvogel (bijlage 3)

De topper wat betreft het aantal waargenomen vogels is de Kraanvogel. Het is een van de weinig vogelsoorten waarvan het voorkomen 'goed' kan worden voorspeld. Karakteristiek is namelijk het voorkomen van de soort in de trektijd wanneer er sprake is van Oostenwind. De maanden waarin de soort het meest wordt aangetroffen zijn maart in het voorjaar en oktober/november

Tabel 3: Overzicht van het aantal overwinterende Klapeksters op de diverse heidevelden in Oost-Brabant in de periode 1989-1994.

Gebied	Aantal
Loonse en Drunense Duinen	1-2
Schajkse Heide	1
Kampinasche Heide	1-2
Landgoed de Utrecht	1-2
Landschotse Heide	1
Oirschotse Heide	2-3
Strabrechtse Heide	3-4
Cartierheide	1-2
Malpie	1
Grootte Heide	1-2
Budeldorplein	1
Mariapeel	1-2
Overige	0-3
Totaal	15-26

in het najaar. De soort kan dan in het hele district opduiken. De groepsgrootte varieert sterk. Groepen groter dan 250 ex. zijn eerder uitzondering dan regel.

Ooievaar (bijlage 4)

De Ooievaar wordt slechts in kleine aantallen in het district waargenomen, in de meeste gevallen zijn het solitaire vogels. Toch komt de soort voor in de top 7 van meest waargenomen vogels. Met name de waarnemingen van grote groepen in de maanden augustus (1991) en september (1992) zijn hier debet aan. We zien een kleine doortrekpiek in april.

Roodpootvalk (bijlage 5)

Jaarlijks worden roodpootvalken gemeld, topjaren zijn 1989 en 1992. Het voorkomen van de Roodpootvalk beperkt zich tot de maanden mei en juni op een klein aantal heidevelden, moerasgebieden in het district. De soort wordt voornamelijk solitair waargenomen. Gezelschappen beperken zich tot maximaal 6-10 ex, groepen worden met name waargenomen op de Strabrechtse Heide.

Visarend (bijlage 6)

Jaarlijks worden vele waarnemingen van deze soort ingestuurd. We zien een duidelijke voorjaarspiek in april, de vogels pleisteren gedu-

rende korte tijd. Dit in tegenstelling tot het najaar. In deze periode blijven de vogels soms over langere tijd in een gebied aanwezig. Bekend zijn het Beuven op de Strabrechtse Heide, Soerendonks-Goor, de Visvijvers Valkenswaard en Budeldorplein. De hoge aantallen in het najaar worden door deze pleisteraars veroorzaakt, ze worden veelvuldig gemeld. Visarenden worden normaliter solitair waargenomen.

Zwartkopmeeuw (bijlage 7)

Zwartkopmeeuwen behoren in Oost-Brabant tot de broedende kolonievogels. Bekend is het broeden te Budeldorplein en op Landgoed de Utrecht (Goor en Flaes). De soort valt dus voor een groot deel buiten het kader van het BSP-nb. Toch blijkt uit het verspreidingskaartje dat vele waarnemingen van de soort worden doorgegeven in blokken waar de soort broedend voorkomt. Dit is eigenlijk niet de bedoeling! Als we een correctie toepassen en de koloniewaarnemingen van Budeldorplein buiten beschouwing laten, vervallen 100 waarnemingen, aangaande 294 individuen! Wat resteert zijn 30 waarnemingen (62 individuen) met en piek in maart! Voor deze soort geldt

hetzelfde als voor de IJsvogel, scheid de mogelijke broedgevallen van de niet-broedvogels. Neem bij twijfel contact op met de DC. Zwartkopmeeuwen worden voornamelijk alleen of in kleine groepjes (2-5 ex.) waargenomen.

BSP-nb 1995

Ik hoop dat bovenstaand overzicht een nieuwe stimulans is om weer gegevens in te sturen, zodat we ook in 1995 overzichten kunnen maken van BSP-nb-waarnemingen. In een volgende nieuwsbrief aandacht voor soorten uit Klasse 5: Rode Wouw, Zwarte Wouw, Slechtvalk en Smelleken. Kortom, een roofvogelnummer! Heeft u op en/of aanmerkingen neem dan contact op met uw DC.

Uw correspondentie naar: SOVON, Antwoordnummer 2505, 6573 ZX Beek-Ubbergen. Vermeld in de linkerbovenhoek D16.

Met vriendelijke groet en een actief 1995 toegenst,

Wil Beeren (04958-93437)

